

- народження та Гіновою М.І., 1924 року народження» (аудіозапис), хв. 10-13.; РВЗВІУА, фонд «Археографічно-етнографічна експедиція до с. Преслав Приморського району Запорізької області, серпень 2004», опис 5, спр. 250 «Інтерв'ю з Дорохіним А.А., 1925 року народження» (аудіозапис).
9. РВЗВІУА, фонд «Археографічно-етнографічна експедиція до пгт. Якимівка Якимівського району Запорізької області, серпень 2005», опис 6, спр. 65 «Інтерв'ю з Іріюглу Л.Г., 1932 року народження» (аудіозапис), хв. 13-15.
10. РВЗВІУА, фонд «Археографічно-етнографічна експедиція до с. Ботево Приазовського району Запорізької області, вересень 2002», опис 8, спр. 73 «Інтерв'ю із Тодоровим М.П., 1920 року народження» (дешифровано), акр.9.; РВЗВІУА, фонд «Археографічно-етнографічна експедиція до с. Гирсівка Приазовського району Запорізької області, серпень 2005», опис 6, спр. 58 «Інтерв'ю з Сівовим І.Г., 1922 року народження» (аудіозапис), хв. 14-17.; РВЗВІУА, фонд «Археографічно-етнографічна експедиція до с. Преслав Приморського району Запорізької області, серпень 2004», опис 5, спр. 267 «Інтерв'ю з Фуклевим А.І., 1924 року народження» (аудіозапис), частина 1.1, хв.22-23.
11. РВЗВІУА, фонд «Археографічно-етнографічна експедиція до с. Преслав Приморського району Запорізької області, серпень 2004», опис 5, спр. 263 «Інтерв'ю із Пенчевою Г.Ф., 1919 року народження» (аудіозапис), хв.10-11.; РВЗВІУА, фонд «Археографічно-етнографічна експедиція до с. Преслав Приморського району Запорізької області, серпень 2004», опис 5, спр. 263 «Інтерв'ю із Стояновською Р.О., 1912 року народження» (аудіозапис), частина 5, хв.4-10.; РВЗВІУА, фонд «Археографічно-етнографічна експедиція до с. Преслав Приморського району Запорізької області, серпень 2004», опис 5, спр. 256 «Інтерв'ю із Малевим О.Ф., 1922 року народження та Гіновою М.І., 1924 року народження» (аудіозапис), хв. 14-16.

Summary

In this article the author broaches questions of broad introduction of oral history method in the process of studying the problems of World War II in southern Ukraine. Detailed studying of Northern Priazovye Bulgarian oral stories showed wide possibilities of oral sources in socio-humanitarian researches of society structure during the crisis. The results of this work reflect necessity of more profound studying of daily routine questions and social and cultural relations not only in separate ethnic groups but also all region of southern Ukraine during the period of German occupation.

Т. І. Молдавська

ПЕРШІ ПОВОЄННІ ВИБОРИ ДО МІСЦЕВИХ РАД НА ТЕРИТОРІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ (АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ)

Історія формування та функціонування радянських представницьких органів влади – Рад народних депутатів всіх рівнів залишається на сьогоднішній день перспективним, але ще малодослідженим напрямком вивчення історії радянського суспільства. Проблеми виборів до Рад згадуються переважно лише в контексті вивчення радянських еліт або для ілюстрування авторитарного характеру радянської політичної системи [1, 2]. Документи та матеріали, що сформувалися в процесі підготовки до виборів, стають об'єктом самостійного дослідження вкрай рідко. Лише в 1990 році в Інституті історії Академії Наук Української РСР була захищена дисертація Ткаленко І.В на тему "Документи по виборам до Рад народних депутатів Української РСР 1960-1980-х рр. як історичне джерело" [3]. Між тим, залучення подібних документів, які тривалий час призначалися лише для внутрішнього використання в обкомах та облвиконкомах можуть пролити світло на механізми та особливості проведення виборів в радянському суспільстві, а відтак – і розширити джерельну базу досліджень історії радянського періоду загалом.

Перші повоєнні вибори до місцевих Рад в УРСР відбулися 21 грудня 1947 р. Їм передували вибори до Верховної Ради СРСР та Верховної Ради УРСР, які відбулися відповідно в лютому 1946 р. та лютому 1947 р. Матеріали, що висвітлюють історію організації та проведення виборів до місцевих Рад на території Запорізької області, містяться в фонді П-102 Державного архіву Запорізької області. Матеріалів, що відображають вибори 1947 р. відносно небагато. Це переважно протоколи засідань бюро обкому, на яких обговорювалися питання підготовки до виборів. Жодне засідання бюро обкому у розглядуваний період (жовтень-грудень 1947 р) не було повністю присвячене виборам. Питання виборів виносились на розгляд бюро окремими параграфами, які складалися з наративної (констатуючої) частини та резолюючої частини – постанови. При аналізі протоколів засідань бюро обкому і в радянському діловодстві, і в сучасній історіографії посилення робиться не на протокол, а на прийняту постанову, зафіксовану в цьому протоколі [4, с.72]. Таким чином, в данній статті об'єктом дослідження виступає формуляр постанови бюро обкому. Також в статті аналізуються інформації та довідки про хід підготовки до виборів, підготовані відділом пропаганди та агітації для бюро обкому, та матеріали до протоколів, що містять описово-звітну інформацію і не мають резолюючої частини.

Перше засідання бюро обкому, на якому обговорювалися питання виборів, відбулося 3-8 жовтня. Рішення складається з преамбули – посилання на Указ Президії Верховної Ради УРСР про день проведення виборів, та диспозиції. Згідно з постановою, горьками та райкоми, керівники парторганізацій

мали негайно розгорнути організаційну та агітаційну роботу з підготовки до виборів. До 15 жовтня треба було організувати роботу агітпунктів, оформити їх наглядною агітацією. [5, арк. 25, 28]. На засіданнях бюро міськкомів та райкомів мали затвердити склад агітколлективів; вся робота з виборцями мала зосереджуватися в агітпунктах.

15-18 жовтня відбулось наступне засідання, на якому обговорювались питання підготовки виборів. Було затверджено виборчі округи по виборам до обласної Ради депутатів трудящих, та підведено перші підсумки організації агітаційно-пропагандистської роботи. Бюро обкому визнало, що більшість райкомів та райвиконкомів цю роботу ще належним чином не розгорнули, а Сталінський, Оріхівський, Ново-Миколаївський, Велико-Білозерський, Великотокмацький та "деякі інші" райкоми преклали всю роботу на первинні партійні організації. [6, арк. 10]. Великобілозерський та Новомиколаївський райкоми, щоправда, самостійно укомплектували виборчі комісії, але підійшли до цього питання формально. Агітколлективи, не дивлячись на попередню постанову обкому, ще не були укомплектовані.

Згідно з цією новою постановою, підбір обладнань і приміщень для виборчих дільниць було продовжено до 1 листопада. Виборчі комісії рекомендувалося комплектувати з інтелігенції, комсомольців, студентів вузів та технікумів. До 23 жовтня треба було розбити всі виборчі округи на десятидворки. Протягом 10 днів всі культурно-просвітницькі будівлі, зайняті не за призначенням, мали бути очищені, забезпечені освітленням та паливом.

На засіданні бюро обкому, яке відбулося 17 жовтня, було затверджено списки окружних та районних виборчих комісій [7, арк. 1]. Ще через три дні, 20 жовтня, в протоколі засідання бюро обкому знаходимо інформацію про висунання кандидатів до складу обласної виборчої комісії [8, арк. 1-12].

Наступне засідання, на якому обговорювались питання виборів, відбулося майже через місяць – 12-17 листопада. Для щоденного оперативного контролю за ходом підготовки виборів було створено оперативну групу, куди увійшли представники обкому та облвиконкому. На них покладалося надання практичної допомоги райкомами та міськкомам в вирішенні питань, пов'язаних з виборами [9, арк. 1]. Які саме питання могла чи була зобов'язана вирішувати ця група, в розпорядженні не вказується.

З протоколу засідання бюро обкому від 18 листопада дізнаємося, що за період з 5 жовтня на території області було створено 13135 десятидворок, відібрано та направлено на роботу 28550 агітаторів. [10, арк. 13]. Було виділено оновні проблеми, з якими стикнулися партійні організації та виконкоми під час підготовки до виборів. Першою проблемою стала нестача приміщень та обладнання для виборчих дільниць. Так, наприклад, в Новомиколаївському та Андріївському районах не було нормальних умов в приміщеннях виборчих дільниць. В Веселівському, Андріївському. Якимівському, Новомиколаївському, Сталінському, Орджонікідзевському районах в виборчих дільницях бракувало столів, тумбочок, телефонів, не було проведено освітлення [10, арк. 15]. В Запорізькому районі взагалі бракувало навіть приміщень для виборчих дільниць [10, арк. 14]. В Великобілозерському, Великотокмацькому, Оріхівському, Веселівському, Розівському та Приморському районах райкоми не провели нарад з окружними виборчими комісіями, а в Веселівському та Кам'янко-Дніпровському районах навіть не було проведено засідання районних виборчих комісій.

Обком КП(б)У зобов'язав райкоми та міськкоми забезпечити чітке керівництво виборчою кампанією [10, арк. 18], а облвиконком та райвиконкоми – забезпечити виборчі дільниці засобами зв'язку, транспортом та всім необхідним [10, арк. 19].

Проте ще більшою проблемою стала організація безпосередньо агітаційно-пропагандистської роботи. За даними міськкомів та райкомів, станом на 18 листопада по області було створено 810 агітпунктів, але працювало лише 737 [10, арк. 15]. Проте, як показувала перевірка, з заявлених 737 агітпунктів відкрилися і приступили до роботи не всі, а ті, що почали працювати, не були обладнані всім необхідним. Наприклад, в Оріхівському районі працювала лише третина агітпунктів (10 з 31). Подекуди така не дуже весела ситуація з агітацією прямо пояснювалась безвідповідальністю та байдужістю до "агітаційного процесу" безпосередньо місцевого керівництва. Наприклад, в с. Щербани Оріхівського району агітпункт не відкрився через те, що приміщення, призначене для нього, було засипане зерном. [10, арк. 16]. В Сталінському районі м. Запоріжжя в агітпункті № 37 замість агітаторів сиділи робітники Милтресту – в якості сторожів, і то лише по ночам.

На початку – в середині листопада відділ пропаганди та агітації підготував для бюро обкому п'ять повідомлень про хід організаційно-пропагандистської роботи на території області. Довідки з інформаціями про хід підготовки до виборів підшиті в одну справу разом з довідками про підготовку до святкування 30-ти річчя Жовтня, про роботу газет, розміщення займа та ін.; три з них стосуються загальної ситуації по області, одна – ситуації в Великобілозерському районі, і одна – станові агітаційної роботи в Осипенківському (сучасному Бердянському) районах.

В "Довідці про масово-політичну роботу партійних організацій в зв'язку з підготовкою до виборів в місцеві Ради депутатів трудящих" подано інформацію про організацію саме агітаційно-масової роботи. Кількість агітаторів вказано дещо меншу, ніж в протоколі від 18 листопада – 23010 осіб. З них комуністи складали 10310 осіб, комсомольці – 5610, безпартійні – 7090. З цих 23010 агітаторів 5846 осіб мали лише початкову освіту. За досвідом роботи "агітаційний стаж" більше 10 років мали 1566 особи, 5-10 років – 1795, 3-5 років – 6208, і до трьох років (тобто фактично ті, що працювали агітаторами вперше, бо останні довоєнні вибори відбулися в 1939 р.) – 13491 [11, арк. 34].

В даній довідці вказується також на недостатню активність в агітаційній роботі партосередків. Із запорізьких 8849 міських парторганізацій працювало 25% – 2626. В Мелітопольському районі з 2503

парторганізацій працювало лише 817. З 45320 комсомольських організацій області над організацією агітаційної роботи працювало лише 5610. Як і попередніх проаналізованих документах, вказано на слабкість і безвідповідальність агітаційної роботи "на місцях". Наприклад, в колгоспі "Комунар" Якимівського району в листопаді в конторі висіли показники продуктивності праці за серпень. Таку неоперативність керівництво колгоспу пояснювало... хворобами колгоспної худоби. На заводі ім. Войкова в м. Запоріжжі вести агітаційну роботу довірили деякому Акулову, який три роки відпрацював в німецькому полоні (як відомо, до таких людей в перші повоєнні роки ставились особливо недовірливо). До того ж, читав цей Акулов по складах [11, арк. 36-37].

В "Довідці про стан підготовки до виборів в місцеві Ради депутатів трудящих і забезпечення успішного їх проведення" теж зазначаються повільне проведення агітаційної роботи, факти неявики агітаторів та членів виборчих комісій на робочі місця. Також в цій довідці знаходимо інформацію про те, що на середину листопада по області бракувало близько 400 ящиків для голосування. Ці ящики малися на складах Облспожиспілки, але в села вони чомусь не завозилися [11, арк. 44-49].

В "Інформації про хід підготовки до виборів в місцеві Ради на 14 листопада 1947 року" знаходимо відомості про проведення інструктивних нарад в виборчих округах [11, арк. 58-61].

Одним з видів контролю за організацією виборчого процесу в районах було винесення інформації на обговорення бюро райкому. В протоколі засідання засідання бюро обкому від 2 грудня розглядається ситуація з підготовкою до виборів в Куйбишевському та Приазовському районах. "Деяку" проведену роботу було визнано недостатньою. Набір недоліків був все той же: відсутність наочної агітації, чергування на агітаційних пунктах, не працювали столи довідок та консультацій. [12, арк. 6] Гуртки самодіяльності в цих районах не працювали, а завідуючи районними відділами культпросвітустанов т. Корній (Куйбишевський район) та т. Бурлаченко (Приазовський район) використовували постійних уповноважених (очевидно, з області) для проведення господарських кампаній. В довідці про стан організаційної і агітаційно-масової роботи в зв'язку з виборами до місцевих Рад депутатів трудящих по Приазовському району робота районного комітету партії вже визнана значною, проте кількості недоліків, висвітлених в документі в порівнянні з попереднім, це не зменшило. Рівень агітаційно-масової роботи знову визнано низьким. [13, арк. 64]. Виборчі дільниці фактично за два тижні до виборів ще знаходились на стадії обладнання: не вистачало навіть паперу та олівців, а столи, стільці, доріжки було вирішено "мобілізувати в колгоспників." [13, арк. 65].

В Великобілозерському [11, арк. 62] та Оспенківському [11, арк. 68] ситуація була приблизно та сама: не вистачало наглядної агітації, виборчі дільниці на початок грудня ще були недообладнані.

На початку грудня, менше ніж за два тижні до виборів, обком звернув увагу на той факт, що виборчі дільниці засобами зв'язку не забезпечені, а працівники зв'язку, не дивлячись на заборону, використовуються на роботах, не пов'язаних з виборами. 372 виборчі дільниці по області залишалися не радіофікованими [14, арк. 11].

Окрему увагу хотілося б звернути на проблему відбору кандидатів в депутати. Традиційно в сучасній історіографії радянського періоду прийнято вважати, що це питання "цілком та повністю" лежало на ідеологічному відділі обкомів КП(б)У, які затверджували списки кандидатів в депутати і ретельно відслідковували, хто потрапить до радянських органів влади. З проаналізованих нами документів в трьох зустрічаємо інформацію щодо цього питання. В протоколі засідання бюро обкому від 15-18 жовтня обком зобов'язує райкоми та міськкоми ретельно підійти до підбору кандидатів в депутати, але ніяких практичних порад по "відбору" не наводиться (див. документ 1). В довідках відділу пропаганди та агітації [11] зустрічаємо згадку про проведення зборів по висуванню кандидатів в депутати. При цьому зазначається, що всі намічені кандидати в обласну та районні Ради були висунуті, за виключенням двох випадків в Оріхівському та Верхньохортицькому районах. Проте райкомами "ця ситуація" була своєчасно виправлена. [11, арк. 47]. В чому саме виражалась проблема з висуванням кандидатів в цих районах, в документі не зазначається. З цього речення можемо зробити висновок, що кандидати в обласну та районні Ради були відібрані обкомом, але документи, які б конкретно вказували на це, відсутні.

В цій же 663 справі в "Довідці про підготовку до виборів в місцеві Ради депутатів трудящих по Велико-Білозерському району" [11, арк. 62] знаходимо дещо протилежну інформацію. В документі говориться, що райком "не оцінив важливості підбору кандидатів в районну і сільські Ради..." (див. документ 3), внаслідок чого кандидатами в депутати до районної та сільських Рад були відібрані особи з сумнівним минулим.

Таким чином, проаналізувавши представлені документи, можемо констатувати значну неорганізованість та безлад в організації виборів до місцевих Рад депутатів трудящих. При цьому досить чітко простежується тенденція: головними "виборчої кампанії" виступають райкоми, міськкоми КП(б)У, які мали відповідати за агітаційно-масову роботу, та виконками місцевих Рад, на яких, згідно з Положенням про вибори, лежала відповідальність за організаційне та матеріальне забезпечення виборів [15, с. 25]. Проте, як видно з тих же документів, практична допомога обкома була досить несуттєвою, і виражалася у відрядженні до сільських районів 1000 осіб агітаторів [10, арк. 20]. Крім того, основна увага обкому була звернута на організацію масово-агітаційної роботи, а не на матеріально-технічне забезпечення виборів.

В протоколах засідання бюро обкому не вказується, що саме – конкретні особи чи певний відділ обкому – готували представлену інформацію. Але наративна частина постанов досить інформативна, часто займає декілька сторінок, в той час як диспозиція (резолююча частина) зазвичай має

загальнорекомендаційний характер і не містить конкретних пропозицій. Не дивлячись на те, що постанови обкому систематично не виконувались, в документах відсутні санкції.

Також можемо відзначити, що представлена в документах інформація часто має поверхово-вибірковий характер. Наприклад, з документів не зрозуміло, чим викликаний інтерес до Куйбишевського та Приморського району, адже після аналізу матеріалів по цих районах не можна сказати, що ситуація з організацією виборів в них була гіршою в порівнянні з іншими районами. Для ілюстрації недоліків в організації виборів конкретні приклади по виборчим дільницям області, що також може вказувати на вибірковість перевірки. (Адже навряд чи можна було перевірити в с і виборчі дільниці по області і виділити саме ті з них, що мали якісь конкретні недоліки).

Певну вибірковість інформації, відсутність санкцій можна інтерпретувати по-різному. З одного боку, це могло бути викликане браком часу для перевірки, необхідністю хоч якось забезпечити організацію виборів в складних повоєнних умовах. Проте з іншого боку, недостатня увага до питань виборів з боку райкомів та міськкомів, та недостатній контроль за останніми з боку обкому може також вказувати на відносно невелике значення виборів до місцевих Рад.

Представлені документи були предначинані, в першу чергу, для внутрішнього, обкомівського користування. Можливості доступу до цих матеріалів сторонніх осіб, які не були так чи інакше пов'язані з обкомом, фактично не існувало. Основною метою створення наративної частини постанов, матеріалів до протоколів та довідок відділу пропаганди та агітації було своєчасне і об'єктивне інформування бюро обкому про хід підготовки до виборів. Тому можна говорити, що відображена в цих документах інформація, попри сві перераховані вище її особливості є достовірною і відображає загальні тенденції та особливості проведення виборів до місцевих Рад депутатів трудящих на території Запорізької області в 1947 році.

Додатки*

Документ 1

Протокол № 365 засідання бюро Запорізького обкома КП(б)У. От 15-18 октября 1947 г.

[...]

§ 5. О ходе организационной и агитационно-пропагандистской работе в связи с выборами в местные Советы депутатов трудящихся //

[...] Постановление Политбюро ЦК К(б)У и бюро обкома КП(б)У об организационной и агитационно-пропагандистской работе в связи с выборами в местные Советы депутатов трудящихся большинством райкомов КП(б)У и исполкомов горрайсоветов депутатов трудящихся выполняется все еще неудовлетворительно, а подготовительная работа к выборам все еще широко не развернута.

Горкомы и райкомы КП(б)У в ходе подбора и укомплектования избирательных комиссий допустили ряд серьезных недостатков. Сталинский, Ореховский, Ново-Николаевский, Больше-Белозерский, Больше-Токмацкий и некоторые другие райкомы КП(б)У переложили эту важную организационную работу только на первичные партийные организации, в силу чего ряд комиссий по своему составу были укомплектованы неправильно, недостаточно были представлены комсомольские, профсоюзные и другие общественные организации.

Больше-Белозерский и Ново-Николаевский райкомы КП(б)У к укомплектованию комиссий подошли формально, состав комиссий укомплектовали без необходимой проверки, наспех. В результате чего в числе подобранных оказались лица, не соответствующие по деловым и политическим качествам [...].

Составы руководителей агитколлективов и агитаторов еще не укомплектованы полностью лучше политически подготовленными активистами, мало еще привлечено к проведению агитационно-массовой работы коммунистов, комсомольцев и интеллигенции... Не организованы агитпункты и работа в них. //

Бюро обкома ПОСТАНОВЛЯЕТ:

[...]

2. Предложить горкомам, райкомам КП(б)У и первичным партийным организациям и исполкомам Советов депутатов трудящихся строго руководствоваться Положением о выборах и обеспечить его выполнение в точно установленные сроки, не допускать нарушений. //

[...]

До 1 ноября закончить подбор и оборудование помещений для избирательных комиссий.

5. Обязать горкомы, райкомы КП(б)У, исполкомы горрайсоветов депутатов трудящихся немедленно приступить к уточнению числа избирателей по округам и участкам и составлению списков избирателей. Привлечь к этой работе наиболее грамотных и опытных в этом деле товарищей из числа интеллигенции. Комсомольцев и учащихся вузов и техникумов.

[...]

7. Обязать горкомы, райкомы КП(б)У тщательно подойти к подбору кандидатов в депутаты местных Советов. Персонально рассмотреть каждого кандидата в депутаты с тем, чтобы в местные органы Советской власти были избраны достойные, авторитетные, преданные делу партии Ленина-Сталина и способные на деле оправдать высокое доверие избирателей.

8. Предложить горкомам и райкомам КП(б)У до 25 октября закончить подбор и утверждение доверенных лиц из числа авторитетных товарищей, способных обеспечить действенную агитацию за кандидатов сталинского блока коммунистов и беспартийных. //

[...]

10. Обязать горкомы, райкомы КП(б)У и первичные партийные организации закончить не позже 23 октября сего года разбивку населенных пунктов на десятидворки, закрепление за парторганизациями

* Документи подано зі збереженням орфографії та пунктуації оригіналів.

кварталов населенных пунктов, обеспечить охват всех избирателей политической предвыборной работой.

11. Обязать горкомы, райкомы КП(б)У, исполкомы городских и районных Советов депутатов трудящихся в 10-ти дневный срок освободить помещения всех культурно-просветительских учреждений, занятых не по назначению, оборудовать их и обеспечить освещением и топливом [...].

ДАЗО. – Ф. II-102. – Оп. 2. – Спр. 557. – Арк. 9-13.

Документ 2

Материалы к протоколам № 371-372, 378, 380 бюро Запорожского обкома КП(б)У.

[...]

Справка

О состоянии организационной и агитационно-массовой работы в связи с выборами в местные Советы депутатов трудящихся по Приазовскому району.

1. Организационная и пропагандистско-массовая работа.

За период подготовки к выборам в местные Советы депутатов трудящихся районным комитетом партии проведена значительная организационная и пропагандистско-агитационная работа.

В районе имеющем 17898 избирателей образовано:

а/ округов по выборам в областной Совет депутатов трудящихся – 21 членов комиссий 14 человек.

[...] Организовано в районе 25 агитационных пунктов, 35 агитколлективов, к проведению агитационно-массовой работы среди избирателей привлечено 884 агитатора. Организовано 823 двести двоек и 61 кружок в котором избиратели изучают избирательный закон. // За период подготовки к выборам с избирателями проведено 5820 бесед по Положению о выборах в местные Советы....

[...] Наряду с этим в подготовке к выборам местные Советы депутатов трудящихся – РК КП(б)У имеет ряд существенных недостатков.

Значительная часть агитпунктов района еще не стали центром проведения массово-политической работы среди избирателей они попрежнему остаются плохо оборудованными. В Добриевском, Надежинском агитпунктах снаружи помещения нет ни вывесок, ни лозунгов... [...] // Круглосуточное дежурство агитаторов не организовано... Даже Гуровский агитпункт /заведующий агитпунктом т. Вовк/ до сего времени не отапливается /считается лучшим агитпунктом в районе/. Не проведен электросвет, в то время как вокруг него все помещения освещаются электросветом.

[...] В значительной части агитколлективов семинары с агитаторами проведены не на должном идейно-политическом уровне, так в Добровском, Надежинском агитколлективах семинары сводятся к тому, что их руководители /т. Вережкин и т. Баландин/ ограничиваются чтением и разъяснением Положения о выборах ... [...] //

В процессе выдвижения кандидатов в депутаты в отдельных сельских Советах имело место проведение собраний на низком организационном и идейно-политическом уровне.

II Изб. участки.

Избирательные участки (35) находятся в стадии оборудования. Так, в Гирсовском, Надежинском, Гаммовском. Дотровском сельсоветах на помещениях где будут оборудованы избирательные участки нет еще ни вывесок, ни лозунгов.

В Гирсовском, Гаммовском поставлены только каркасы кабин для голосования и председатели участковых избирательных комиссий так еще ясно не представляют, чем будут обивать их.

В Добриевском сельсовете кабины где то хранятся в кладовой колхоза имени Молотова, а председатель участковой избирательной комиссии т. Перцов до сего времени даже не поинтересовался в каком они состоянии.

Председатели участковых избирательных комиссий Гиревского сельсовета т. Вовк, Надежинского т. Черный, Добриевского Перцов, Гаммовского т. Кайрочка не знают сколько и где взять ламп, керосина, бумаги, карандашей и т. Д.

Только в последнее время начали вести работу среди колхозников, чтобы мобилизовать на время выборов столы, стулья, ковры, дорожки и т. д.

Также не имеют данных сколько на их участках есть инвалидов, стариков, больных. Которые не смогут явиться сами на избирательные участки к которым необходимо идти надом с урной.

По району требуется больших урн для голосования 38, есть 33 малых урн требуется 55, есть 45.

Телефонизировано только 21 избирательный участок, радиофицировано 23 и электрофицировано 6 избирательных участков.

Избирательные комиссии еще не подошли к изучению своих обязанностей значительная часть членов избирательных туманно и часть совершенно не представляют всей сложности работы комиссий. Так – член окружной избирательной комиссии по выборам в сельские Советы учитель т. Куля /Гирсовка/ не знает своих обязанностей как член комиссии. Даже не знает, что является председателем этой комиссии.

/Підпис/ Инструктор обкома КП(б)У Годорожа

ДАЗО. – Ф. II-102. – Оп. 2. – Спр. 602. – Арк. 61-69.

Документ 3

Справки отдела об оказании помощи обкома КП(б)У Запорожстрою, о подготовке к выборам в Советы. К 30-летию Октября, пропагандистской, массово-политической и культурно-просветительской работе, работе партшкол и полишкол, редакций газет, радиовещания, размещения займа.

[...]. //

Справка о подготовке к выборам в местные Советы депутатов трудящихся по Больше-Белозерскому району.

[...].

Райком КП/б/У не оцінив серйозності підбора кандидатів в районний і сільські Ради депутатів трудящихся. Підбір кандидатів був довірено одному лицу товарищу Пальнину, секретарю по кадрам, який в списки депутатів ввів осіб скомпрометованих себе, але особисто пов'язаних з самим т. Пальниным. Так була введена кандидатом в районний Рад депутатів трудящихся Сидоренко, колишня член партії, але членський квиток знищила во время німецької окупації і Дерев'янка так же пов'язана з т. Пальниным. Дерев'янка був висунутий кандидатом в Шевченківський сільський Рад, але за розхищення колгоспного хліба органами МВД арештований. Баклицкая – Щорсовського сільського Рад категорично відмовилася бути кандидатом в депутати сільського Рад [..].

ДАЗО. – Ф. П-102. – Оп. 2. – Спр. 663. – Арк. 66

Джерела та література

1. Журавський В. та ін. Політична еліта України: Теорія та практика трансформації. – К., 1999.
2. Політична історія України ХХ століття: В 6 т. / Ред. Колегія І. Курас, С. Кульчицький, Л. Нагорна, І. Солдатенков. – К., 2003.
3. Ткаченко І.В. Документи по виборам в Ради народних депутатів Української ССР 1960-1980-х гг. як історичний джерело: Автореф. дисс... канд. істор. наук. – К., 1990.
4. Варшавчик М.Я. Історикознавство історії КПСС: Учеб. для вузів по спеціальності історії КПСС: – М., 1989.
5. Державний архів Запорізької області (далі ДАЗО). – Ф. П-102. – Оп. 2. – Спр. 551.
6. ДАЗО. – Ф. П-102. – Оп. 2. – Спр. 557.
7. ДАЗО. – Ф. П-102. – Оп. 2. – Спр. 559.
8. ДАЗО. – Ф. П-102. – Оп. 2. – Спр. 562.
9. ДАЗО. – Ф. П-102. – Оп. 2. – Спр. 583.
10. ДАЗО. – Ф. П-102. – Оп. 2. – Спр. 585.
11. ДАЗО. – Ф. П-102. – Оп. 2. – Спр. 663.
12. ДАЗО. – Ф. П-102. – Оп. 2. – Спр. 596.
13. ДАЗО. – Ф. П-102. – Оп. 2. – Спр. 602.
14. ДАЗО. – Ф. П-102. – Оп. 2. – Спр. 600.
15. Положення про вибори до обласних, окружних, районних, міських, сільських і селищних Рад депутатів трудящих Української РСР. – Одеса, 1947.

Summary

In the given article are examined sources for the holding of election to the Regional Council of Zaporozhian region in 1947. The author focuses attention on informational means of sources. The author comes to a conclusion that notwithstanding the fact that sources are somewhat limited they are representational enough.

Ф. Г. Турченко

ТАЄМНІ ДОКУМЕНТИ ЗАПОРІЗЬКОГО ОБКОМУ КП УКРАЇНИ ПРО ПОЛІТИЧНУ БОРОТЬБУ В РЕГІОНІ НАПЕРЕДОДНІ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ 1991 Р.

Україна переживає період глибоких суспільних трансформацій, початок яким поклала горбачовська “перебудова”, розпад Радянського Союзу і проголошення незалежності. Ці події вже відбулися у минуле, хоча переважна більшість їх учасників і свідків ще живі. Разом з тим, виросло нове покоління, яке про обставини краху Радянського Союзу і проголошення незалежності України знає лише з підручників.

У вітчизняній публіцистиці і політології про цей короткий період минулого України писалося багато, хоча, як правило, відверто упереджено. Тепер ці роки належать історії. Але історики все ще мовчать, чекаючи, коли природний плин часу створить необхідну часову дистанцію, а з нею й умови для більш об'єктивного, неупередженого аналізу подій. В результаті, роки, відзначені прагненням суспільства “дійти до правди”, ліквідувати “білі плями” історії, скоро можуть перетворитися у свого роду “білу пляму”.

У кожному регіоні України ці історичні процеси, які відбувалися напередодні незалежності, свою неповторну специфіку. Одним із унікальних історико-географічних регіонів України є Запорізька область.

У свідомості населення Запорізького регіону, особливо старшого покоління, передення незалежності і обставини її проголошення до сьогоднішнього дня викликають різні, часто протилежні оцінки. Значна частина населення перебуває в полоні ідеологічних міфів, які культивують політичні сили певної орієнтації. Науковці-історики і краєзнавці на підставі джерел цей період в історії Запоріжжя ще не вивчали, а оцінки місцевих політиків, журналістів і політологів відверто заполітизовані і суб'єктивні.